

Pirkkala, Pirkkalankylä

Arkeologinen maatutkaus

Kaipilan tilan pihapiirin pohjoispuolella 30.10.2018

Muuritutkimus Oy / FM Tarja Knuutinen

Kohteen sijainti

Tiivistelmä

Pirkkalassa, Pirkkalan kylässä sijaitsevan Kaipilan tilan pihapiirissä ja sen pohjoispuolisella peltoalueella suoritettiin Pirkanmaan maakuntamuseon tilauksesta arkeologinen maatutkaus 30.10.2018. Maatutkauksen tavoitteena oli selvittää, onko Kaipilan pihapiiriin suunnitellun tieliittymän vaikutusalueella maanalaisia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Maatutkauksen perusteella sekä Kaipilan pihapiirissä, että sen pohjoispuolisella peltoalueella on useita maan pinnan alapuolisiin rakenteisiin viittaavia ilmiöitä, jotka vaativat tarkempaa arkeologista tutkimusta.

17.1.2019

FM Tarja Knuutinen

SISÄLLYS

Arkisto- ja rekisteritiedot.....	5
Kohteen kuvaus	6
Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus	6
Maatutkauksen tulokset	7
Yhteenveto maatutkauksen tuloksista	11
Lähteet.....	12

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kohteen nimi: Pirkkalan kylä (Bircala), mj-rek. 1000001973 / Tursiannotko, mj-rek. 604010015

Kunta: Pirkkala

Koordinaatit: ETRS-TM35FIN P: 6818105 I: 316661 (maatutkatun alueen keskikoordinaatti)

Kohteen laji: asuinpaikka, kylätontti

Ajoitus: rautakautinen, keskiaikainen, historiallinen

Tutkimuksen laatu: Maatutkaus

Tutkimuslupa: -

Tutkimuslaitos: Muuritutkimus Oy

Vastuullinen johtaja: FT Kari Uotila

Kenttätyöt: FM Tarja Knuutinen ja FM Vadim Adel (Pirkanmaan maakuntamuseo)

Kenttätyöaika: 30.10.2018

Tutkimusten laajuus: 1387 m²

Tutkimuksen tilaaja: Pirkanmaan maakuntamuseo

Alkuperäinen raportti: Museovirasto, Pirkanmaan maakuntamuseo

Raportin laajuus: 12 s.

Löydöt: -

Valokuvat: -

Kansikuva: Maatutkattua aluetta Kaipilan pihapiirin pohjoispuolella. Kuva: Tarja Knuutinen.

Kohteen kuvaus

Maatutkattu kohde sijaitsee Pirkkalan kylän Kaipilan tilan pihapiirin koillislaidalla ja pihan koillispuolisella peltoalueella. Luoteispuolella tutkimusalue rajautuu Pirkkalan kylän läpi kulkevaan Anian rantatiehen, pohjoisessa peltoalueen poikki kulkevaan leveään pelto-ojaan. Eteläisin maatutkausalue rajautuu Kaipilan tilan rakennuksiin.

Kaipilan pihapiirissä maasto kohoaa hieman peltoaluetta korkeammaksi ja vallitseva kasvillisuus on korkeahko heinikkoa, peltoalueella oli tutkimushetkellä matalaa sänkeä. Maannos alueella on pääosin peltomultaa ja savimaata, Kaipilan pihapiirissä paikoin myös kalliota.

Maatutkattu alue on osa Pirkkalan kylä (Bircala) -nimistä muinaisjäännösaluetta, jolta tunnetaan useita eri-ikäisiä muinaisjäännöksiä. Rautakaudelle / keskiajalle ajoitettu Tursiannotkon asuinpaikka sijaitsee aivan maatutkatun alueen läheisyydessä. Pirkkalan kylän ja Tursiannotkon alueella on aiemmin tehty useita arkeologisia tutkimuksia (mm. Raninen 2015; 2013a-b; 2012; Adel 2010; 2011; Salminen 2008; Katiskoski & Pietiläinen 2001; Kankkunen 1999).

Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

Kaipilan tilan pihapiirin pohjoispuolelle on suunnitteilla uusi tieliittymä korvaamaan nykyistä liittymää. Pihapiirin pohjoispuolelta ja Anian rantatien alta on aiemmissa tutkimuksissa tehty havaintoja rautakaudelle ja/tai keskiajalle ajoittuvista kulttuurikerroksista. Nyt toteutetun maatutkauksen tavoitteena oli selvittää, onko liittymän vaikutusalueella ja laajemmin Anian rantatiehen rajoittuvan pellon reunassa maanalaisia rakenteita tai muita kiinteään muinaisjäännökseen viittaavia ilmiöitä. Maatutkauksen avulla pyrittiin erityisesti tuottamaan tietoa mahdollisten kaivaustutkimusten suunnittelua ja kohdentamista varten.

Kaipilan pihapiirissä sijaitsi tutkimusaikaan mm. suuria halkopinoja, jotka yhdessä Anian rantatien pientareelle ajatun sorakasan kanssa määrittelivät osaltaan maatutkausaluiden sijoittamista alueelle. Pellon puolella maatutkausaluet sijoitettiin pellon reunaan Anian rantatien suuntaisesti siten, että maatutkaus kattoi noin 12 metriä leveän ja 77 metriä pitkän alueen pellon tienpuoleisesta reunasta. (Kuva 1).

Kuva 1. Maatutkausalueet 1-4. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

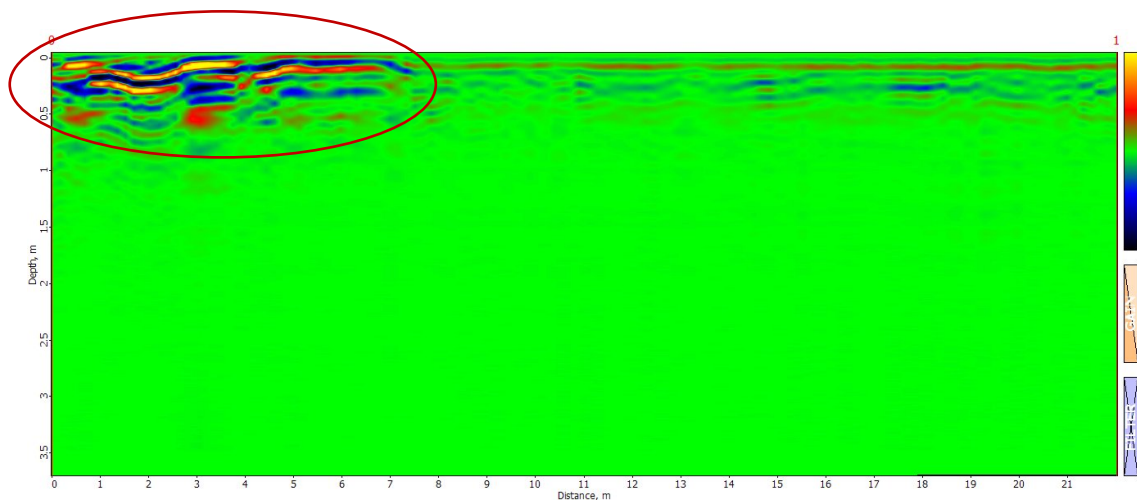
Maatutkauksessa käytettiin Radar Systems Inc:n Zond 12-tutkajärjestelmää 500 MHz antennilla, jonka syvyysulottuvuus kohteella oli n. 3 metriä. Tutkaus toteutettiin kaikilla alueilla edestakaisena tutkauksena 0,5 metrin linjavälillä. Maatutkatut alueet kartoitettiin tarkkuus-GPS -laitteella sekä etäisyysmitoin läheisistä rakennuksista. Maatutkausaaineiston jälkikäsittelystä ja visualisoinnista vastasi FM Tarja Knuutinen.

Maatutkauksen tulokset

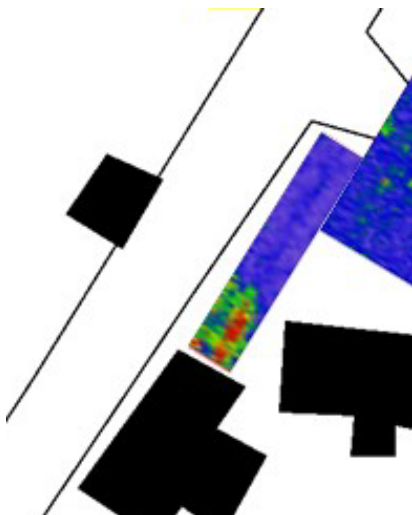
Kaipilan tilan pihapiirin pohjoislaidan maatutkausalueilla 1 ja 2 on molemmilla havaittavissa mahdollisiin maanalaisiin rakenteisiin viittaavia anomaliaita, joista etenkin tutkausalueen 2 keskiosassa sijaitsevat ilmiöt vaikuttavat arkeologisesti mielenkiintoisilta. Myös alueella 3 on havaittavissa useita pienempiä pistemäisiä ilmiöitä, jotka sijoittuvat pääasiassa tutkausalueen itäpuolelle jääneen pienialaisen

kivikkoisen peltosaarekkeen edustalle. Kaikkien tutkausaluiden havainnot on esitetty kootusti liitteessä 1.

Maatutkausalueen 1 eteläreunassa, aivan paikalla nykyisin olevan hirsirakennuksen pohjoispäädyssä on maatutkausprofiileissa maaperän voimakkaaseen painumiseen ja paikalla sijaitsevaan rakenteeseen viittaava ilmiö, joka on selvästi havaittavissa myös tutkaprofiileista tuotetuissa tasokuvissa (kuvat 2 ja 3). Anomalinen ilmiö noudattelee tutkausalueen eteläpuolisen rakennuksen pituusakselin suuntaa ja kyseessä saattaa olla ko. rakennukseen tai sen purettuun osaan liittyvä ilmiö, kivijalka tms. rakenne.

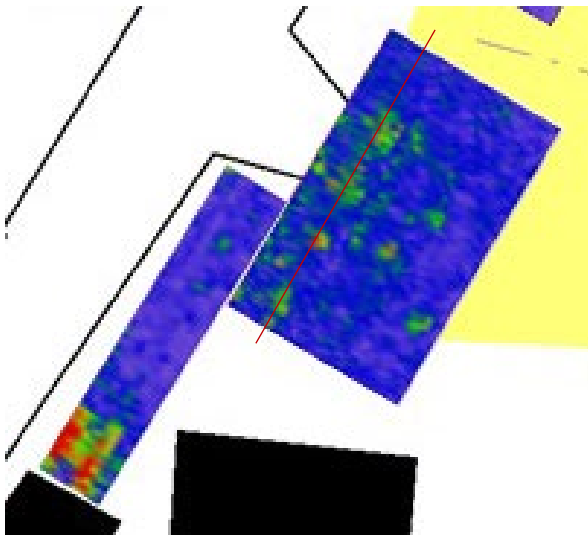

Kuva 2. Alue 1, maatutkausprofiili 7. Profiilin eteläpäädyssä näkyy voimakas maaperän tiivistymiseen ja/tai paikalla olevaan rakenteeseen viittaava anomalia. Kyseessä saattaa olla heti maatutkausalueen eteläpuolella sijaitsevaan rakennukseen liittyvä, varsin nuorikin ilmiö.

Kuva 3. Alueen 1 eteläreunan voimakas anomalia tasokuvassa tasolla S30, noin 20 cm nykyisen maan pinnan alapuolella. Voimakkain, punaisena erottuva anomalinen ilmiö noudattelee tutkausalueen eteläpuolisen rakennuksen pituusakselin suuntaa.

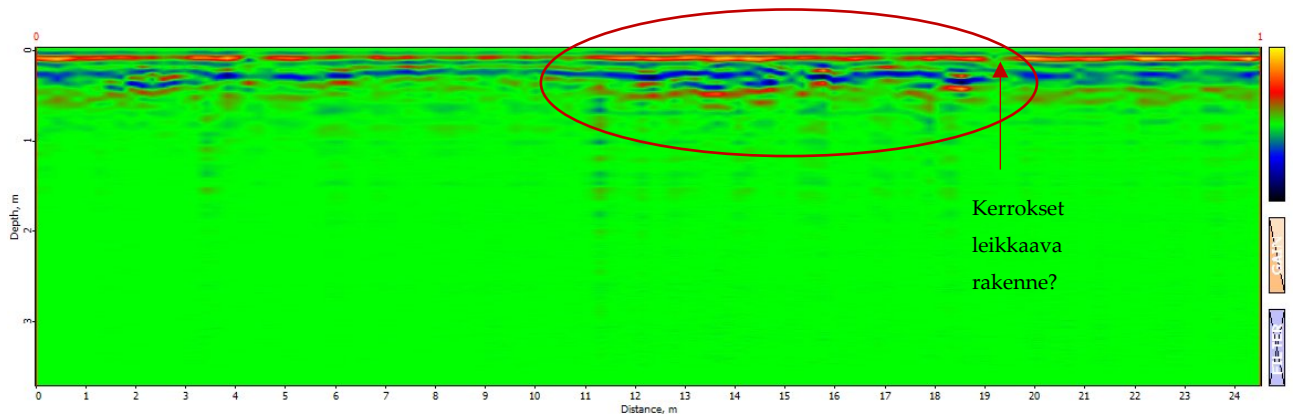
Maatutkausalue 2 sijoittui Anian rantatien pientareelle ajetun sorakasan edustalle siten, että ensimmäinen maatutkauslinja viisti sorakasan alareunaa. Ympäröivästä peltomullasta poikkeava sorakerros erottuu alueen 2 tasokuvissa tasoilla S10-S30. Myös alemmilla tasoilla on samalla kohtaa anomalisia ilmiöitä, jotka kuitenkin eivät suoraan näytä liittyvän sorakasaan, vaan muodostavat karkeasti itä-länsi -suuntaisen, noin 6 x 10 metrin laajuisen ovaalinmuotoisen kokonaisuuden (kuva 4), joka sijaitsee sorakasan alapuolella. Profiilikuvissa ilmiö erottuu selvästi ympäröivistä maakerroksista poikkeavana kohtana (kuva 5.)

Kuva 4. Alue 2, taso S60, noin 45 cm nykyisen maan pinnan alapuolella. Anian rantatien pientareella sijaitsevan sorakasan edustalla erottuu pistemäisistä anomaliaista muodostuva ovaalinmuotoinen ilmiö. Yksittäisiä pistemäisiä anomaliaita on myös sen eteläpuolella. Ilmiö ei vaikuta liittyvän sorakasaan, vaan sijaitsevan sen alla. Kuvan 5 profiilileikkauksen sijainti merkitty viivalla.

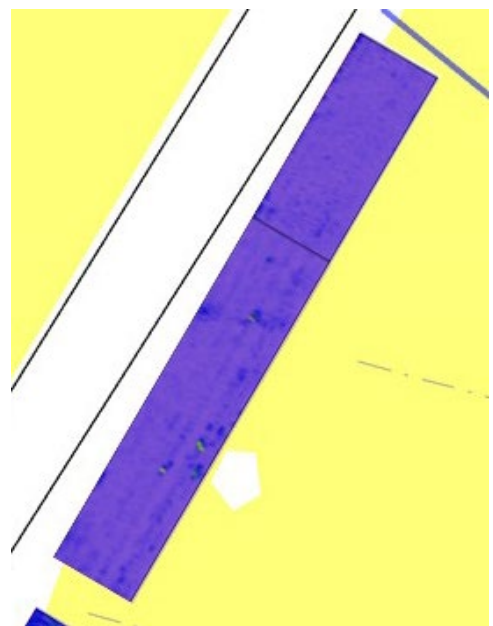
Lisäksi yksittäisiä pistemäisiä anomalisia ilmiöitä on em. ilmiön eteläpuolisella alueella. Ilmiöiden koon ja muodon perusteella kyse saattaa olla yksittäisistä suuremmista kivistä. (Kuva 4). Tasokuvien perusteella on todennäköistä, että sorakasan edustalla oleva ilmiö jatkuu sorakasan alla kohti Anian rantatietä.

Tien penkereestä maatutkausalueen 1 länsipuolelta on paikallistettu vuoden 2013 arkeologisissa tutkimuksissa useita erityyppisiä rakenteita ja kulttuurikerroksia, joista yksi, alueella G-V1 sijaitseva mahdollinen uunin tai lieden pohja (G-KR1) on ajoitettu keskiajalle (Raninen 2013b: 30-40, alueet G-V1 ja G-V2). On hyvin mahdollista, että nyt maatutkausaineistossa alueilla 1 ja 2 esiintyvät ilmiöt liittyvät näihin rakenteisiin. Yhteyden varmistaminen vaatii arkeologista kaivaustutkimusta.

Kuva 5. Alue 2, maatutkausprofiili 6 (n. 2,5 metriä alueen tienpuoleisesta reunasta). Tasokuvissa peltoliittymän edustalla erottuvan ilmiön aiheuttava anomalinen alue ympyröity punaisella.

Siinä missä maatutkausalueilla 1 ja 2 on havaittavissa useita, selvästi anomalisia ilmiöitä, on alueiden 3 ja 4 yleiskuva huomattavan erilainen. Alueella 3 erottuu yksittäisiä, peltomullasta ja savisesta pohjamaasta poikkeavia pistemäisiä ilmiöitä, jotka sijoittuvat pääasiassa alueen itäpuolella sijaitsevan pienialaisen peltosaarekkeen viereen. Saarekkeella oli tutkimuksen aikaan havaittavissa melko runsaasti ilmeisesti pellon muokkauksen yhteydessä koottuja erikokoisia kiviä, ja on mahdollista, että maatutkausaineistossa erottuvat pistemäiset ilmiöt selittyvät tällä. Lisäksi alueen pohjoisosassa erottuu heikohko lineaarinen ilmiö, joka näyttää olevan yhdensuuntainen hieman maatutkausalueen itäpuolelta alkavan pelto-ojan kanssa. Kyseessä saattaa siis olla salaoja tms. rakenne. Yksittäisiä ympäristöstään heikosti poikkeavia ilmiöitä on myös maatutkausalueen 4 eteläpäädyssä, kokonsa ja muotonsa puolesta myös nämä vaikuttavat yksittäisiltä suuremmilta kiviltä. (Kuva 6.)

Kuva 6. Maatutkausalueet 3 ja 4 tasossa S50, noin 35 cm nykyisen maan pinnan alapuolella. Molemmilla alueilla on yksittäisiä pistemäisiä ilmiöitä, alueen 3 N-päässä myös lineaarinen ilmiö, mahdollinen salaoja.

Yhteenveto maatutkauksen tuloksista

Kaipilan tilan pihapiirin pohjoisosassa ja pohjoispuolisilla pelloilla tehdyn maatutkauksen perusteella pihan pohjoisosassa olevien rakennusten ja Anian rantatien pientareella olevan sorakasan välisellä alueella sekä sorakasan edustalla on useampia maatutkausaineistossa erottuvia, ympäristöstään poikkeavia ilmiöitä.

Maatutkausalueen 1 eteläpäässä oleva ilmiö, mahdollinen kivijalka, liittyyne pihapiirin rakennuskantaan. Sen sijaan alueella 2 olevat pistemäiset ilmiöt sekä sorakasan edustalla sijaitseva laajempi ilmiö muodostavat mielenkiintoisen kokonaisuuden, joka on syytä tutkia arkeologisesti, mikäli paikalle suunniteltu pihatieyhteys toteutuu.

Yksittäisiä pistemäisiä ilmiöitä on havaittavissa myös alueiden 3 ja 4 maatutkausaineistossa. Kokonsa ja muotonsa perusteella ilmiöt vaikuttavat yksittäisten kivien aiheuttamilta, alueen 3 pohjoispäädyn lineaarinen ilmiö taas vaikuttaa pelto- tai salaojitukseen liittyvältä. Maatutkausaineiston perusteella alueilla 3 ja 4 ei ole selviä laajempia rakenteita, mutta pistemäisten ilmiöiden liittyminen esimerkiksi pellon muokkauksen yhteydessä tuhoutuneeseen rakenteeseen ei ole mahdotonta. Nykyistä suurempaan pellossa esiintyneiden kivien määrään viittaa mm. alueen 3 itäpuolella sijaitsevalle pienelle peltosaarekkeelle koottujen kivien suurehko määrä.

Lähteet

Adel, V. 2010. Pirkkala Tursiannotko ja Pirkkalankylä (Bircala) Koekaivaus esihistoriallisen ja historiallisen ajan asuinpaikalla 2010.

Adel, V. 2011. Koekaivaukset Pirkkalankylän muinaisella tonttimaalla. Pirkan maan alta 12. Tampereen museoiden julkaisuja 123, s. 28–34.

Kankkunen, P. 1999. Pirkkala Pirkkalankylä Tursiannotko koekaivaus.

Katiskoski, K. & Pietiläinen, P. 2001. Pirkkala Tursiannotko Rautakautisen ja historiallisen ajan muinaisjäännösalueen koekaivaus.

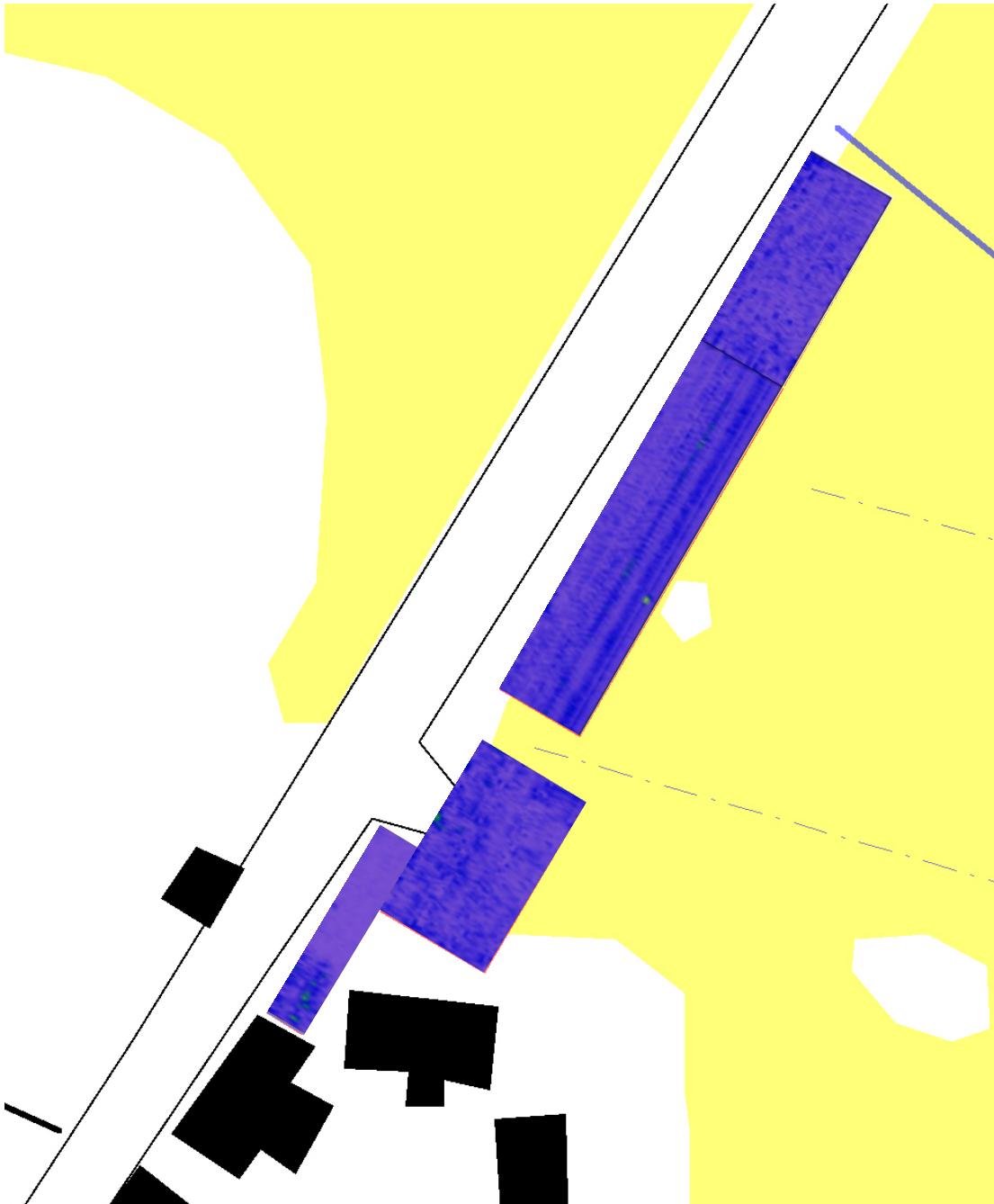
Raninen, S. 2015. Pirkkala Pirkkalankylä (Bircala) ja Tursiannotko. Pelastuskaivauskaivaus rautakautisella asuinpaikalla ja historiallisella kylätontilla 2015.

Raninen, S. 2013a. Pirkkala Pirkkalankylä (Bircala) ja Tursiannotko. Arkeologinen pelastus- ja koekaivaus 2013.

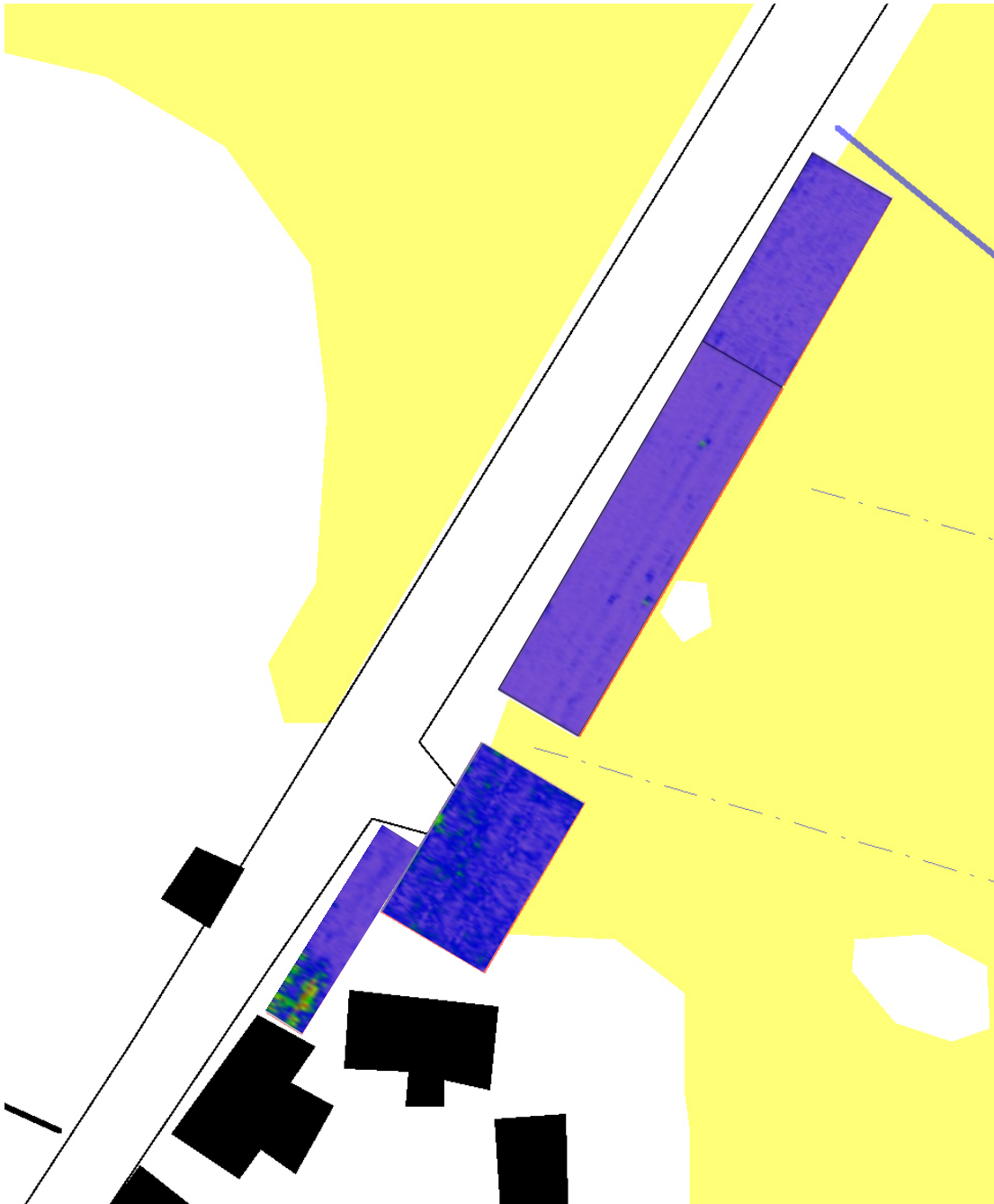
Raninen, S. 2013b. Pirkkala Pirkkalankylä (Bircala) ja Tursiannotko. Maankäyttöhankkeen arkeologinen valvonta 2013.

Raninen, S. 2012. Tursiannotko ja Pirkkalankylä (Bircala) Arkeologinen pelastuskaivaus esihistoriallisella asuinpaikalla ja historiallisella kylätontilla.

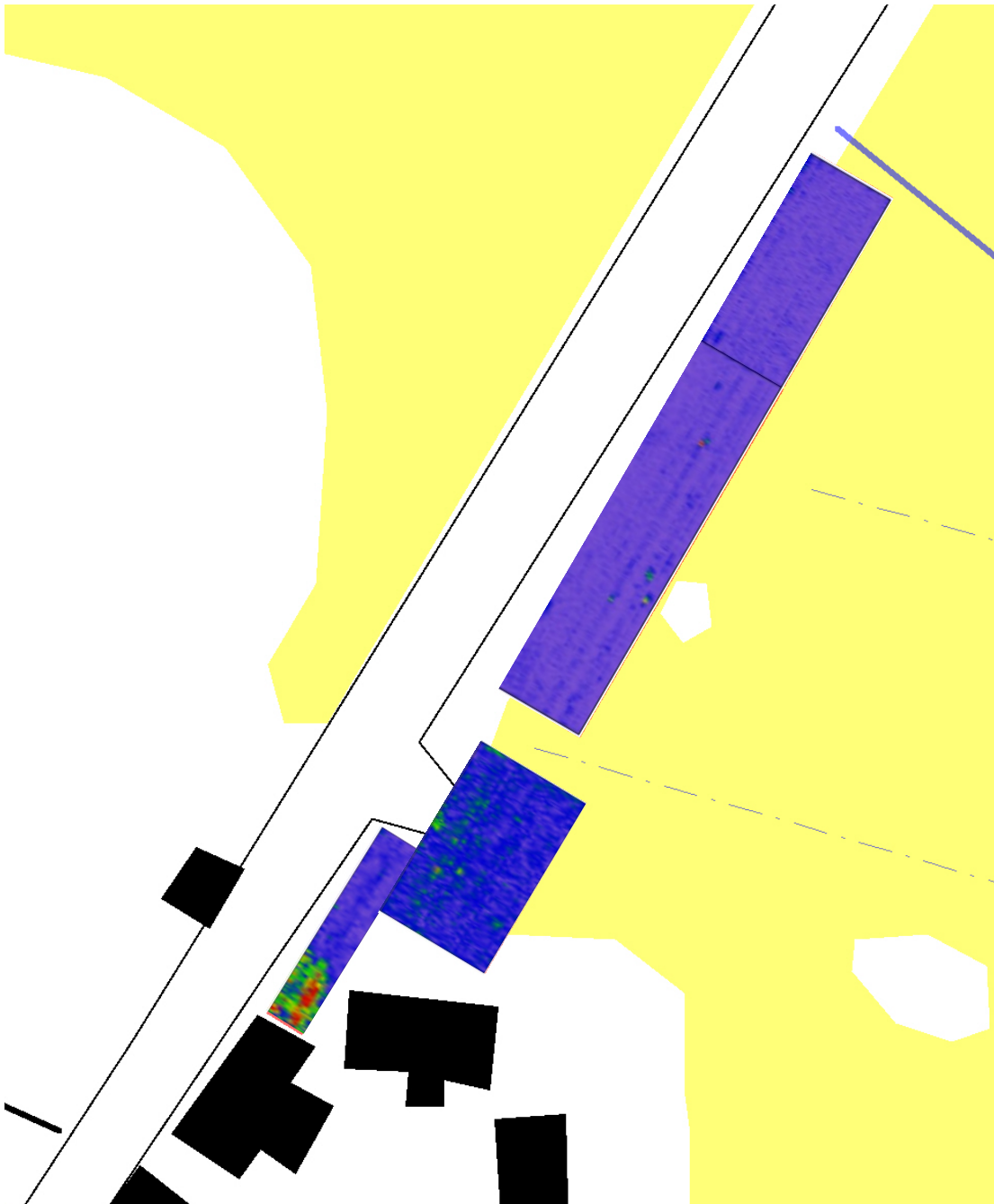
Salminen, H. 2008. Pirkkala. Pirkkalankylä. Arkeologinen koekairaus 2008. Pirkanmaan maakuntamuseo.

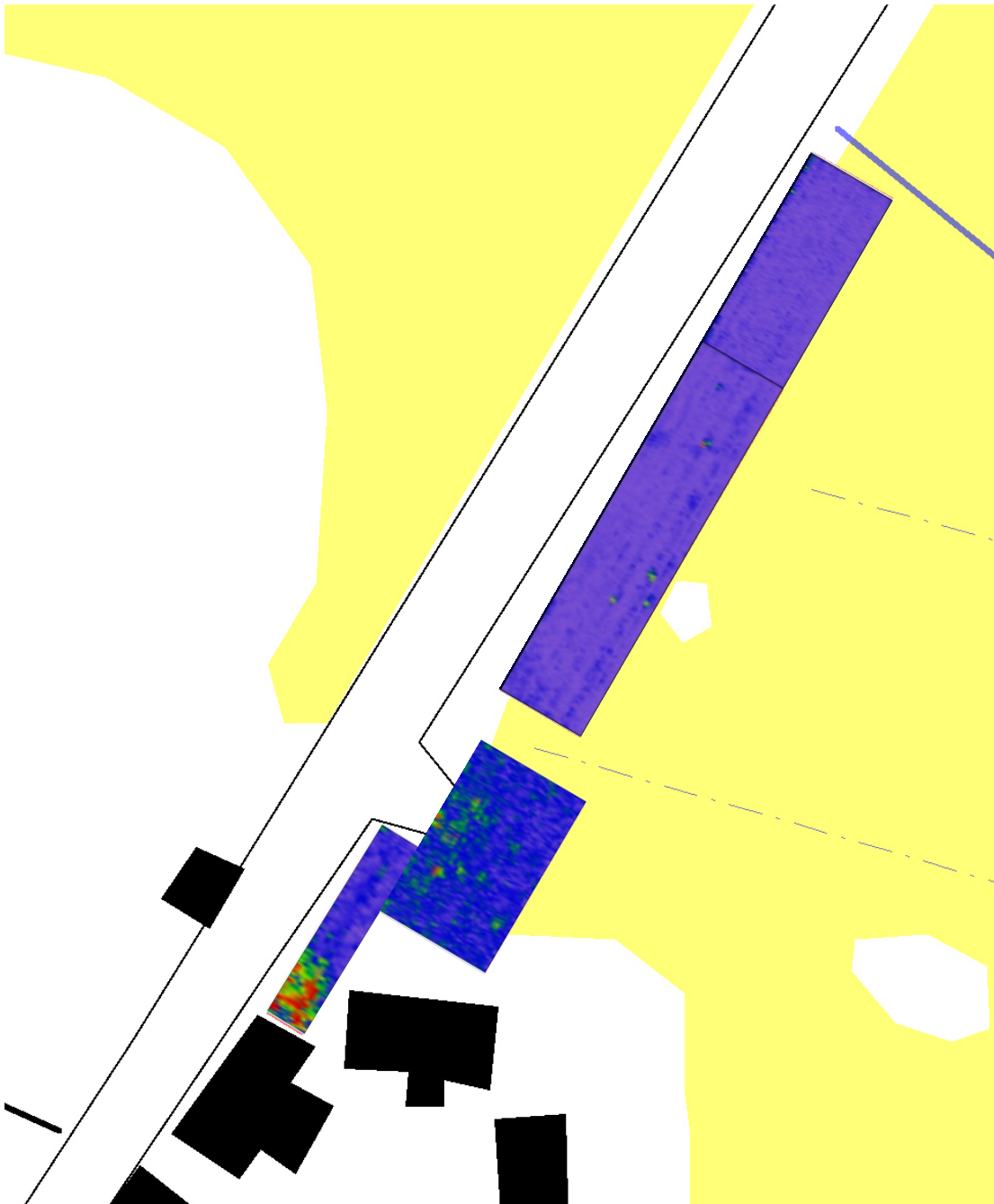
Maatutkausalueet 1-4 tasossa S10, n. 10
cm nykyisen maan pinnan alapuolella

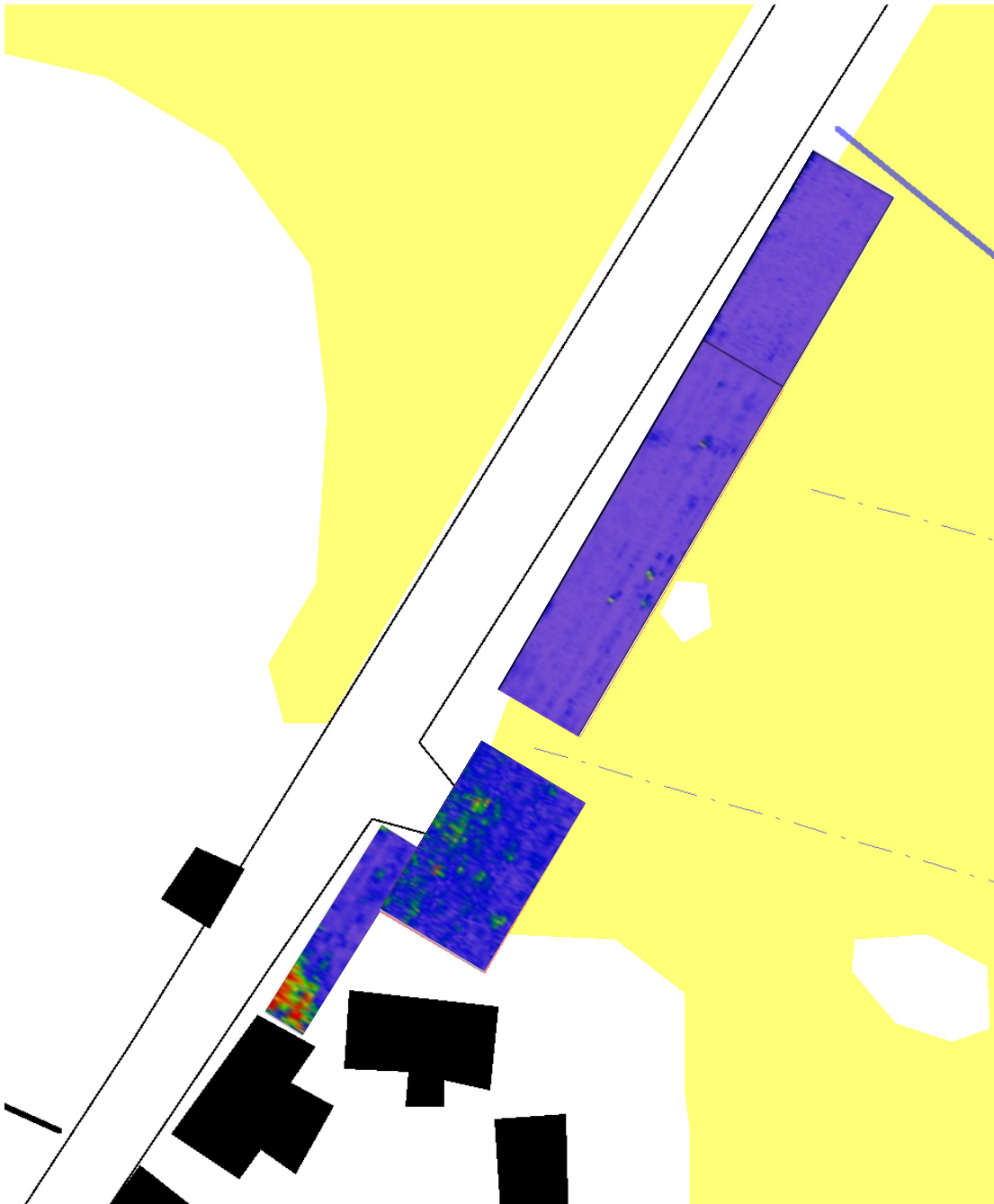
Maatutkausalueet 1-4 tasossa S20, n. 15
cm nykyisen maan pinnan alapuolella

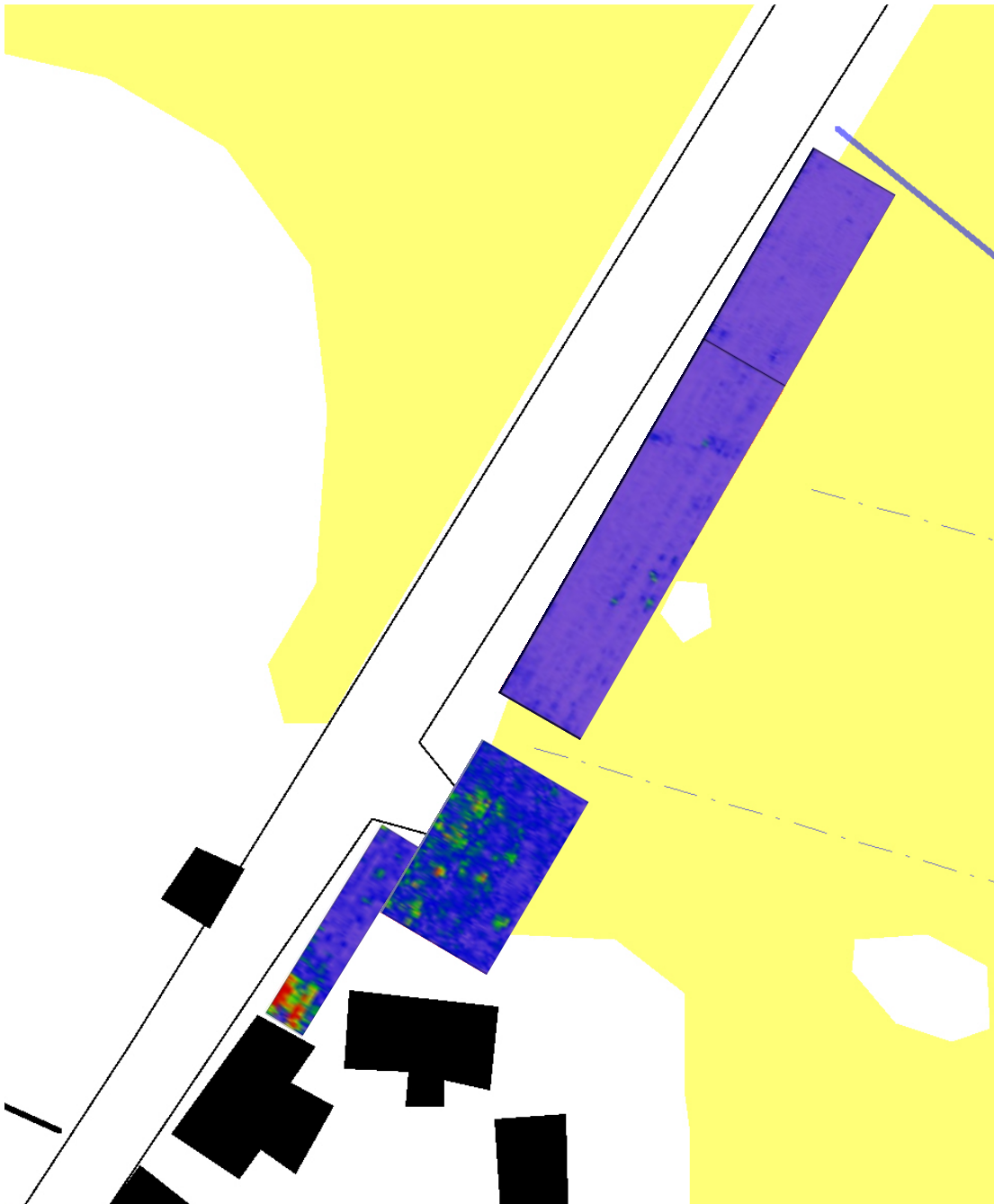
Maatutkausalueet 1-4 tasossa S30, n. 20
cm nykyisen maan pinnan alapuolella

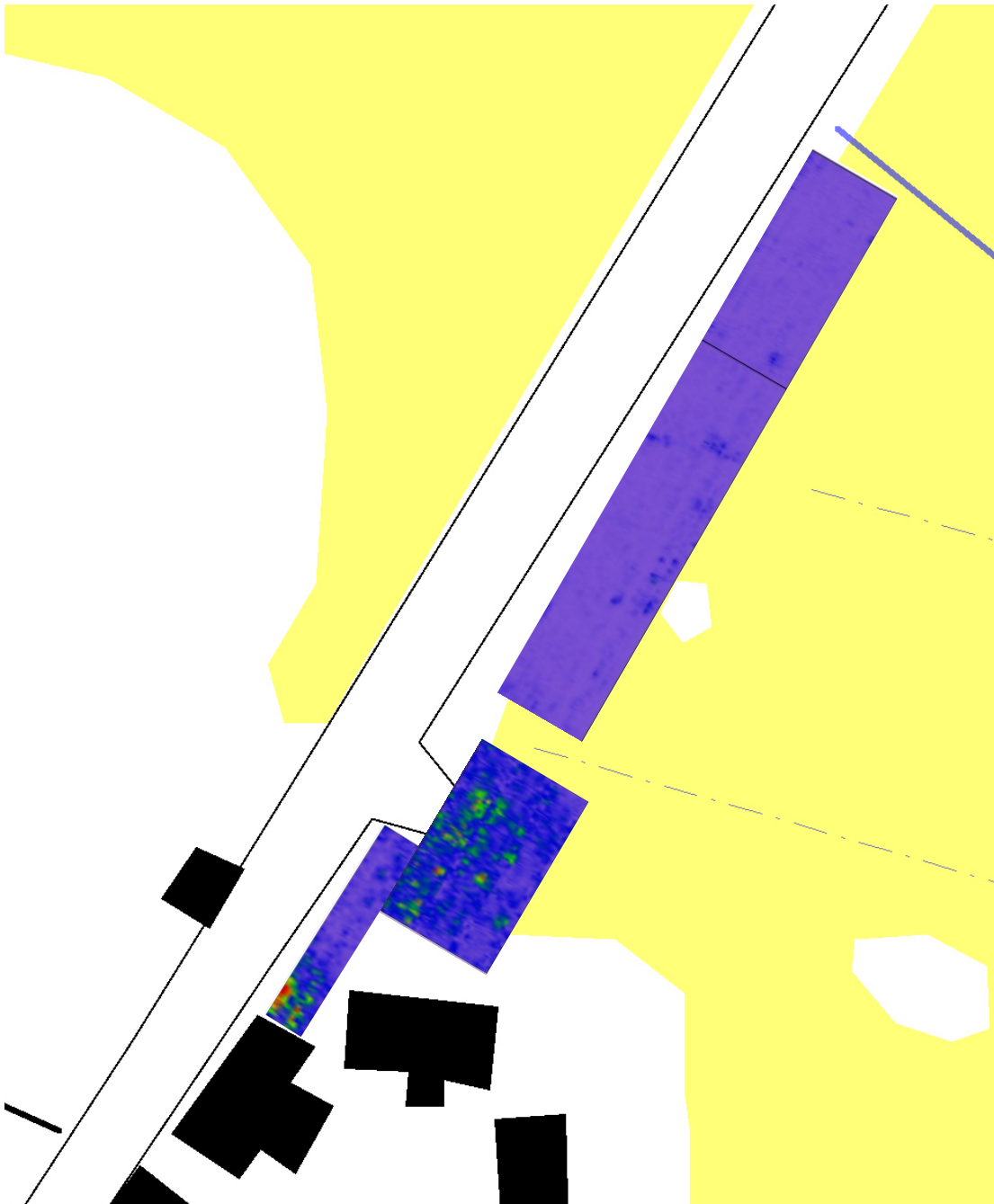
Maatutkausalueet 1-4 tasossa S40, n. 30
cm nykyisen maan pinnan alapuolella

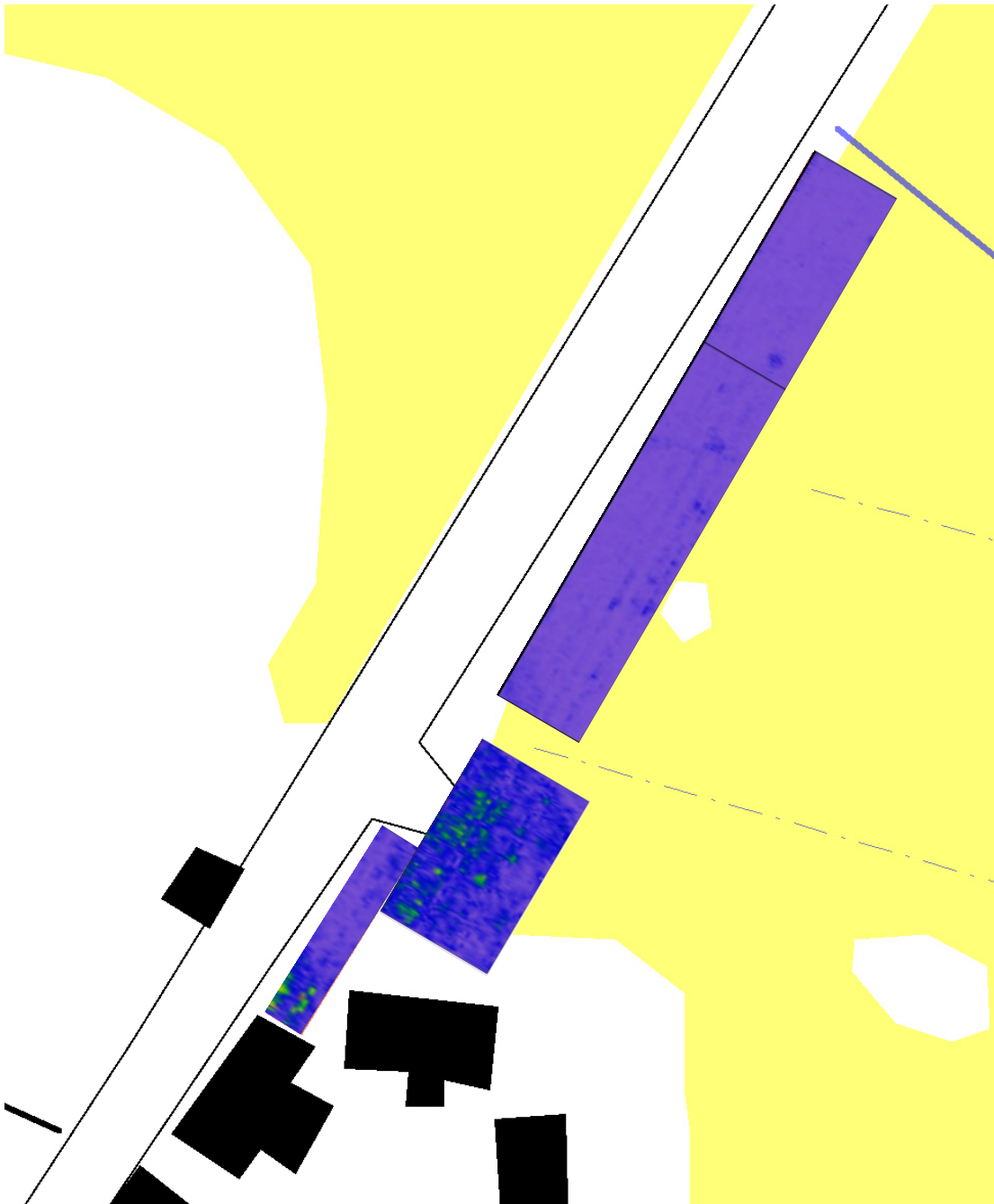
Maatutkausalueet 1-4 tasossa S50, n. 35
cm nykyisen maan pinnan alapuolella

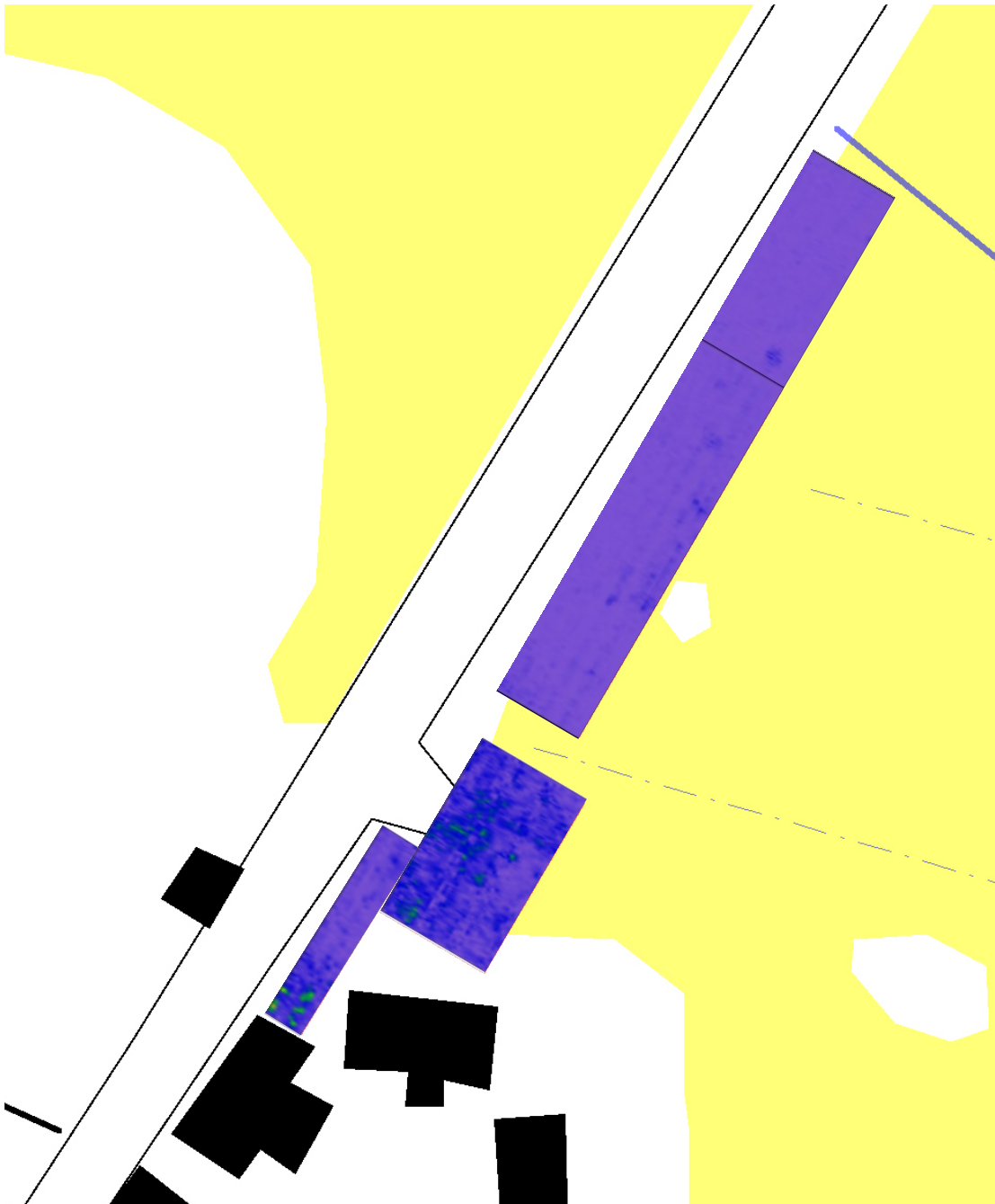
Maatutkausalueet 1-4 tasossa S60, n. 45
cm nykyisen maan pinnan alapuolella

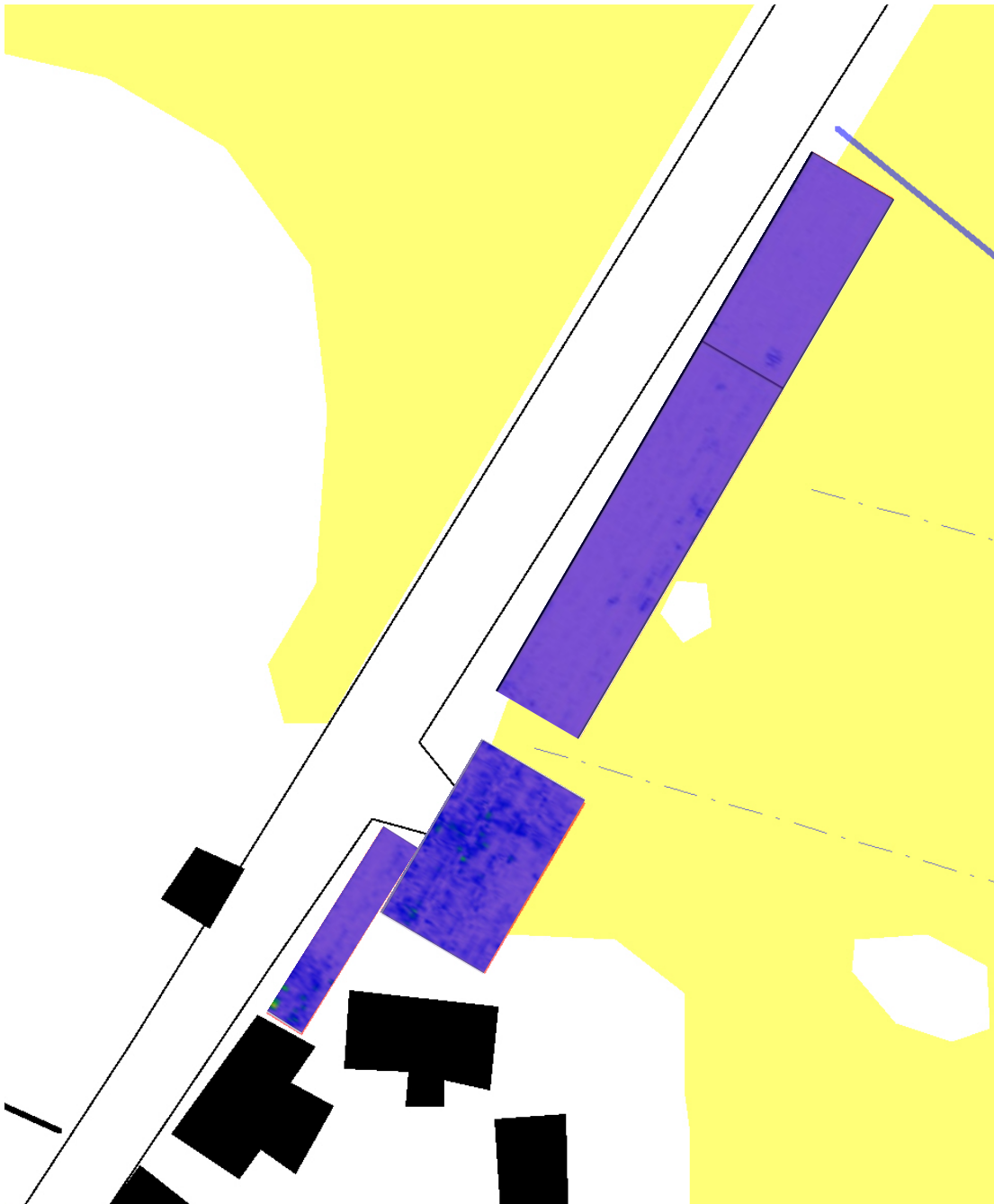
Maatutkausalueet 1-4 tasossa S70, n. 50
cm nykyisen maan pinnan alapuolella

Maatutkausalueet 1-4 tasossa S80, n. 60
cm nykyisen maan pinnan alapuolella

Maatutkausalueet 1-4 tasossa S90, n. 65
cm nykyisen maan pinnan alapuolella

Maatutkausalueet 1-4 tasossa S100, n. 75
cm nykyisen maan pinnan alapuolella